

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
Баранова В.Г.
“ ___ ” _____ 20__ р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності «Фінанси та кредит»

за темою:

Система пенсійного страхування в Україні

Виконавець

студент
т фінансово-економічного факультету

Клименко Юлія Олександрівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник

д.е.н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Баранова В.Г.

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2017

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ	7
1.1 . Сутність та види пенсійного страхування.....	7
1.2 . Класифікація та критерії пенсійного страхування.....	16
1.3 . Зарубіжний досвід пенсійного страхування.....	24
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	33
2.1. Аналіз системи функціонування державного пенсійного страхування в Україні.....	33
2.2. Моніторинг системи функціонування недержавного пенсійного страхування в Україні.....	44
2.3. Оцінювання чинників, які впливають на функціонування системи пенсійного страхування	54
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	66
3.1. Стратегії, напрями вдосконалення системи державного пенсійного страхування.....	66
3.2. Рішення щодо розвитку недержавного пенсійного страхування.....	70
3.3. Методичні рекомендації щодо прогнозування розвитку пенсійного страхування в Україні.....	76
ВИСНОВОК	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84

ВСТУП

Актуальність теми. Становлення України як демократичної, соціальної, правової держави спрямованої на захист законних прав та інтересів громадян, має на меті довести забезпечення рівня життя до соціальних стандартів розвинених країн світу. На сьогоднішній день дуже гостро стає питання забезпечення соціальних гарантій населення, а саме пенсіонерів. Дійсна система пенсійного страхування не має змоги забезпечити пенсіонерам гідні умови життя, що насамперед пов'язано з нестабільною ситуацією в країні.

Проблематика функціонування сучасного пенсійного страхування в Україні, а також методичні підходи щодо обґрунтування розмірів пенсійних виплат, пільгових умов досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: А. Армак, А. Авчухова, В. Беверидж, Л. Батченко, Л. Безтелесна, Ш. Бланкарт, Н. Борецька, В. Брич, К. Гайдук, М. Ганслі Теренс, В. Геєць, О. Грішнова, М. Гура, Я. Жаліло, Б. Зайчук, В. Зомбарт, О. Коваль, С. Корецька, С. Кюнле, Г. Лопушняк, Е. Лібанова, Е. Мейо, Г. Михальченко, Б. Надточій, А. Нечай, О. Новикова, Л. Омелянович, В. Репке, В. Роїк, І. Сазонець, М. Свенціцкі, В. Скуратівський, Д. Солоха, Дж. Стігліц, М. Талан, Л. Ткаченко, Д. Толуб'як, Н. Топішко, Е. Тоффлер, М. Деліні, Г. Мак Таггарт, А. Халецька, А. Хілман, Ф. Хайек, Л. Янковська, Л. Якімова та ін.

Разом з тим, певні питання, щодо розвитку та функціонування пенсійного страхування zostалися мало дослідженими, а саме питання: оптимального пенсійного віку; оптимальний розмір пенсійних відрахувань; оптимальний розмір пенсії, для забезпечення гідного рівня життя; покращення соціально – демографічного становища; подолання дефіциту пенсійного фонду України; активного впровадження другого та третього рівня пенсійної системи; вдосконалення законодавства яке регулює діяльність пенсійного фонду країни. Всі вище перелічені питання становлять актуальність теми нашого дослідження.

Мета та завдання дослідження. Метою магістерської роботи виступає розробка рекомендацій стосовно вдосконалення системи пенсійного страхування в Україні.

Для досягнення поставленої мети було поставлено виконання таких завдань:

- розглянути сутність та види пенсійного страхування;
- розібрати класифікаційні ознаки та критерії визначення пенсійного страхування;
- розглянути системи пенсійного страхування зарубіжних країн;
- проаналізувати систему функціонування державного страхування в Україні;
- зробити моніторинг системи функціонування недержавного пенсійного страхування в Україні;
- оцінити чинники, які впливають на функціонування системи пенсійного страхування;
- розробити, стратегії та напрями вдосконалення системи державного пенсійного страхування;
- визначити шляхи розвитку системи недержавного пенсійного страхування в Україні;
- розробити методичні рекомендації стосовно прогнозування розвитку пенсійного страхування в Україні.

Об'єктом дослідження роботи є система пенсійного страхування в Україні.

Предметом виступає комплекс теоретичних та практичних розроблень у сфері пенсійного страхування в Україні.

Інформаційною базою дослідження виступають: законодавчі й нормативні акти України у сфері пенсійного страхування; дані Державного комітету статистики України; дані Пенсійного фонду України; дані недержавних пенсійних фондів; дані компанії з управління активами; монографічні та періодичні видання; пенсійні реформи, які впроваджувалися в Україні за останні роки.

Методи дослідження. Обґрунтованість і достовірність інформації магістерської роботи було досягнуто шляхом використання загальнонаукових

та спеціальних методів дослідження. В роботі були використані: методи узагальнення та порівняння з метою розкриття теоретичних основ; статистичного та графічного аналізу з метою розроблення аналізу та моніторингу показників; економетричні методи (Регресійний аналіз) з метою розроблення методичних рекомендацій та прогнозування.

Науковою новизною отриманих результатів полягає в запропонуванні:

- вдосконалення законодавства, яким керується діяльність пенсійного фонду України;
- виключенню не властивих страхуванню виплат з Закону України «Про пенсійне страхування в Україні»;
- зниження податкового тягаря, з метою можливості людей вкладати кошти в другий та третій рівні пенсійної системи;
- підняття пенсій до рівня прожиткового мінімуму;
- виключення всіх пільг, надбавок та пільгових пенсій для деяких професійних напрямлень;
- зробити всі соціальні пенсії на одному рівні для всіх;
- можливість отримання пенсій тільки після відпрацювання трудового стажу установленого законодавством;
- активізувати розвиток системи недержавного пенсійного страхування.

Особистий внесок здобувача. Сформульовані в магістерській роботі рекомендації, пропозиції та прогнозні дані розроблені автором. Також розроблена модель регресійного аналізу. Результати роботи спрямовані на покращення системи пенсійного страхування в Україні та підняття рівня життя пенсіонерів.

Структура роботи. Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 89 сторінок комп'ютерного тексту, в тому числі основний текст має 82 сторінок. Робота містить 16 таблиць, 28 рисунків, список використаних джерел становить 52 найменувань на 6 сторінках.

ВИСНОВОК

Пенсійне страхування – це система правових, економічних та організаційних заходів, спрямована на соціальний захист застрахованих осіб, які мають державну гарантію захисту від соціальних ризиків (втрата працездатності та годувальника) із коштів Пенсійного фонду, які акумулюються за рахунок загальнообов’язкових страхових внесків та інших джерел фінансування. Система пенсійного страхування пройшла дуже довгий час свого становлення. На даний момент пенсійна система України складається з трьох рівнів: солідарної; накопичувальної та недержавного пенсійного страхування.

Пенсійне страхування має досить розгалужену класифікацію, це пояснюється тим, що пенсійна система кожної країни має свою організаційну структуру та кожна з них заснована на різних економічних принципах. Також, снує три світові моделі пенсійних систем, на при розгляді яких інші країни розглядають побудову своєї, однак в багатьох випадках вони використовую декілька моделей відразу. Це такі три моделі як: промислово розвинутих країн, латиноамериканських країн та Шведська модель.

Світовий досвід показує, що додаткові недержавні пенсії становлять суттєву частку в загальному рівні пенсійного забезпечення. Недержавні пенсійні фонди в усіх країнах світу визнані найважливішими соціальними інститутами, щодо поліпшення матеріального становища непрацездатних членів суспільства і мають високий рівень довіри до пенсійної накопичувальної системи. Тим самим в похилому віці люди можуть забезпечувати собі гідне життя.

За аналізуемий період функціонування державного пенсійного страхування видно, що власні надходження ПФУ зростають, але в не належному рівні. Зростає і видаткова частина ПФУ і в 2015 році коефіцієнт зросту видатків випередив зріст власних надходжень на 0,04, що є негативним фактором. Також, за останні роки значно зріс дефіцит ПФУ, який

в 2015 році в повному обсязі покривався з державного бюджету, що негативно відображається на економічному стані країни в цілому.

Діяльність недержавних пенсійних фондів протягом досліджуваного періоду мала тенденцію до зниження заключених контрактів. Це зменшення протягом п'яти років зв'язано з погіршенням економічної ситуації в країні та недовірою людей до даних організацій. Також, з кожним роком зменшується кількість недержавних пенсійних фондів та їх адміністраторів.

Дуже значна кількість чинників впливає на розвиток та функціонування системи пенсійного страхування в Україні. І в системі державного і недержавного пенсійного страхування вони дуже схожі. Та самими значними проблемами є економічні, які ставлять значний відбиток на забезпечуваності пенсіонерів на пенсії.

Розглядаючи стратегії та реформи які були запроваджені в Україні, було запропоновано такі напрями вдосконалення державної системи пенсійного страхування:

- виключення з виплат пенсійного страхування, виплат які не відповідають поняттю страхування;
- привести в відповідність Закон України «Про державне пенсійне страхування в Україні»;
- знизити податковий тягар (зниження ставки ЄСВ);
- зробити соціальні пенсії однаковими для усіх верств населення;
- підняття рівня пенсійних виплат до рівня прожиткового мінімуму в країні;
- сприяти розвитку системи недержавного пенсійного страхування в Україні.

Розглядаючи можливості розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні, видно, що це дуже вигідний спосіб забезпечити собі гідний рівень життя у старості. Однак, для більшого розвитку даної сфери діяльності, наша держава повинна посприяти цьому також. Адже ці інвестиційні процеси з коштами протягом такого тривалого часу, можуть

деяким чином посприяти, кращому стану економіки в країні. А, також буде добре функціонувати фондовий ринок країни.

Також, важливо відмітити, що в усіх Європейських країнах даний рівень недержавного пенсійного страхування, дуже розвинутий, і там на пенсії люди дуже гідно живуть. І якщо наша країна в своїй стратегії хоче перейти до європейських стандартів, то активно необхідно розвивати саме ці пенсійні фонди. І може, через 35 років наша державна пенсійна система, завдяки цьому буде працювати без збоїв.

Розробивши регресійну модель впливу на власні надходження пенсійного фонду, таких факторів, як кількість працюючого населення та прожиткового мінімуму, видно: приріст даних двох факторів, впливає на те, що будуть зростати власні надходження ПФУ.

Проведений нами прогноз показує позитивну динаміку в дохідній частині пенсійного фонду України та впливаючих на нього факторів. Однак планові показники держави (з якими ми порівняли наш прогноз) за 2016 рік значно нижче. Тобто, цей прогноз може бути дійсним лише за умови зміни динаміки інших показників. Якщо економіка нашої країни буде змінюватись в цьому напрямку, то наш прогноз буде дійсний. Однак є багато факторів які необхідно покращити для більш ефективної діяльності пенсійного фонду.

Отже, для досконалого функціонування системи пенсійного страхування в Україні необхідно проводити, ще досить багато реформ та вдосконалювати законодавство. Однак для дієвості реформування пенсійної системи необхідно стабілізувати економічний стан в країні в цілому, тому що всі економічні процеси між собою тісно пов'язані. І тоді можливо років через 35 пенсіонери зможуть гідно жити на свої пенсійні виплати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР із змінами № 1-рп/2016 від 15.03.2016 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/254к/96-вр>.
2. Тополенко Н. М. Державне регулювання розвитку системи пенсійного страхування в Україні: дис. канд. наук з держ. управління: 25.00.02 / Н. М. Тополенко. – Запоріжжя, 2007. – 185 с.
3. Папієв М. М. Реформування пенсійної системи в Україні: дис. канд. екон. наук: 08.09.01 / М. М. Папієв. – К., 2004. – 217 с.
4. Стожок Л. Г. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування в системі соціальної політики : Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук./Л.Г. Стожок – К., 2007. – С.6.
5. Роик В.Д. Превратить старость в радость: Основы жизнедеятельности населения в пожилом возрасте / В.Д. Роик. – М.: МИК, 2008. – 432 с.
6. Соловьев А. К. Социальное обеспечение пенсионеров в условиях рынка / А. К. Соловьев. — М. : Профиздат, 1996. — 112 с.
7. Правове регулювання пенсійного страхування в Україні (фінансово-правовий аспект): [монографія] / [В. В. Фещук, Ю. О. Тараненко, Ю. І. Пивовар]; за заг. ред. В. В. Фещука. – К.: «Аван пост-прім», 2010. – 189 с. – С. 359.
8. Зайчук Б. О. Удосконалення системи пенсійного забезпечення населення / Б. О. Зайчук // Економіка України та шляхи її подальшого реформування. Матеріали Всеук. наради економістів, 14-15 вересня 1995 р. – К. : Генеза, 1996. – 323 с
9. М. Д. Бойко «Право пенсійного забезпечення в Україні» Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Київ: Атака, 2006. – 356 с.
10. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування в Україні» від 09.07.2003 № 1058-IV із змінами № 1692-VIII від

- 19.10.2016 [Електронний ресурс]: Режим доступу:
<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.
11. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення в Україні» від 09.07.2003 № 1057-IV із змінами № 1323-VII від 05.06.2014 [Електронний ресурс]: Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>.
12. Ріппа М. Б. Порівняльна характеристика світових систем пенсійного забезпечення і страхування / М.Б. Ріппа // Світ фінансів. - 2007. - №1. - С. 35- 45.
13. Надточій Б. Пенсійне забезпечення в Україні: історичний аспект / Б. Надточій, В. Яценко // Україна: аспекти праці. - 2000. - №1. - С. 8-15.
14. Дороніна О.А. Особливості пенсійного страхування в закордонних країнах / О.А. Дороніна, К. . Сичова // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект : сборник научных трудов. – Донецк : ДонНУ, 2009. – С. 1151–1159.
15. Соломка О. М. Пенсійне забезпечення в системі соціального захисту населення: Автореф. дис. канд. екон. Наук: 08.01.01 / О. М. Соломка // Харк. Нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2006. – 18 с. 144.
16. Соломка О. Н. Пенсионное обеспечение в социально ориентированной рыночной экономике / Н. О. Соломка // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Економічна серія. –Х. : – 2004. - №3. – с. 33-37.
17. Сальникова Т. Пенсійне забезпечення: Світовий досвід /Т.Сальникова/ Вісник пенсійного фонду України . – 2008. - №7. – С. 24-27.
18. Мовчун С. В. Світовий досвід розбудови системи пенсійного забезпечення / С. В. Мовчун, К.І. Швабій // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). — 2012. — № 3 (58). — С. 87—93.
19. The Organisation for Economic Co-operation and Development [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=9611> [in English].

20. Palmer Edward. The Swedish Pension Reform Model: Framework and Issues [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.oecd.org/finance/financial-markets/2638200.pdf>.
21. Пенсії в країнах Євросоюзу // Baltic news network.[Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://bnn-news.ru/>.
22. Україна и Европа: сравниваем зарплаты и пенсии / [Електронний ресурс] Режим доступу: http://context.crimea.ua/digest/ukraina_i_evropa_sravniваем_zarplati_i_pensii.html.
23. Нижик Н. Р. Принципи диференціації пенсійних відносин: окремі аспекти теорії пенсійного права / Н. Р. Нижик, І. О. Гуменюк // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2015. – № 2. – С. 26–30.
24. Кириленко О. Інституційні основи державного пенсійного страхування в Україні / О. Кириленко, О. Петрушка // Журнал європейської економіки. – 2013. – Т. 12, № 1. – С. 79–95.
25. Надрага В. І. Фінансові ризики розбудови пенсійної системи в Україні: демографічний аспект / В. І. Надрага // Фінанси України. – 2015. – № 1. – С. 79–86
26. Веб-сторінка Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/index>.
27. Звіт про роботу Пенсійного фонду України у 2015 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pfu.gov.ua/pfu/doccatalog/document?id=243697>.
28. Про роботу Пенсійного фонду України за 2005–2015 рр.: звіти // Офіційний сайт Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pfu.gov.ua/pfu/control/uk/index>.
29. Веб-сторінка Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
30. Населення України. Імперативи демографічного старіння. – Київ : ВД «АДЕФ-Україна», 2014. – 288 с.
31. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 30.06.2016 [Електронний ресурс]: Режим доступу: https://nfp.gov.ua/files/DepFinMon/NPF_II_kv%202016.pdf.

32. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 30.12.2013 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/files/Додаток%202.pdf>.
33. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 30.12.2015 [Електронний ресурс]: Режим доступу: https://nfp.gov.ua/files/sekto/NPF_IVкв_2015.pdf.
34. Аналітичний огляд індустрії управління активами в Україні Результати 4 кварталу та 2015 року в цілому [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/files/articles/2385/15/Q4_2015___Full_2015_final.PDF.
35. Аналітичний огляд індустрії управління активами в Україні Результати 4 кварталу та 2014 року в цілому [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/files/articles/2245/55/Q4%202014%20%20Full%202014_final.pdf.
36. Аналітичний огляд індустрії управління активами в Україні Результати 4 кварталу та 2013 року в цілому [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/files/articles/1942/88/NPF_Q4%202013.pdf.
37. Аналітичний огляд індустрії управління активами в Україні Результати 4 кварталу та 2012 року в цілому [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/files/articles/1820/76/NPF_Q4%202012.pdf.
38. Аналітичний огляд індустрії управління активами в Україні Результати 4 кварталу та 2011 року в цілому [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/files/articles/1589/79/NPF_Q4%202011.pdf.
39. Тенденції тіньової економіки в Україні у 2015 році [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.depo.ua/static/files/gallery_uploads/files/TinEkon2015.pdf.
40. Міграція в Україні: факти і цифри 2016 [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf.
41. Новікова І. В. Вплив економічних чинників на розвиток корпоративних пенсійних програм / І. В. Новікова // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 1.
42. Птащенко Л. О. Розвиток недержавного пенсійного забезпечення в системі національних фінансових інтересів / Л. О. Птащенко : збірник

- наукових праць Національного університету Державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 367–377.
43. Білик О. Особливості оподаткування в системі недержавного пенсійного забезпечення [Електронний ресурс] / О. Білик. – Режим доступу : http://vsipokrovalviv.blogspot.com/2012/06/blog-post_18.html.
44. Сомов М. На порядку денному – недержавне пенсійне забезпечення / М. Сомов // Соціальний захист. – 2007 – № 4. – С. 10–11.
45. Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 08.07.2011 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3668-17>
46. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення від 23.02.2015 № 2212 [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54151
47. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та єдиних принципів нарахування пенсій від 06.05.2016 № 4608 [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58998
48. Стратегія модернізації та розвитку Пенсійного фонду України на період до 2020 року від 14.09.2016 № 672-р [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/672-2016-p>
49. Про схвалення Стратегії розвитку пенсійної системи Кабінет Міністрів України; Розпорядження, Стратегія від 15.12.2005 № 525-р [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/525-2005-p>
50. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI із змінами № 1667-VIII від 06.10.2016, [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
51. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 30.09.2016 [Електронний ресурс]: Режим доступу: https://nfp.gov.ua/files/DepFinMon/NPF_III_kv%202016.pdf

52. Купалова Г.І. Теорія економічного аналізу/ Г.І. Купалова // : Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 639 с.